

Warszawa, 29.03.2022 r.

Sprawozdanie z działalności w 2021 roku

W 2021 Instytut kontynuował pracę (1) kontynuował współpracę w ramach projektu nt. kryzysu religijności w Polsce oraz (2) podjął analizę czynników sprzyjających odchodzeniu młodzieży od Kościoła w Polsce w latach 2010-2021.

1. W 2021 kontynuowano zapoczątkowane jesienią 2020 roku badanie typu *desk-research* (wtórna analiza danych) nt. kryzysu religijności w Polsce. Instytut Badań nad Podstawami Demokracji kontynuował współpracę z Instytutem Statystyki Kościoła Katolickiego. polegającą na gromadzeniu i interpretowaniu rezultatów pomiarów religijności pozwalających formułować tezy nt. kryzys w Kościele i przyspieszonego procesu laicyzacji społeczeństwa polskiego. Wstępnie dokonano identyfikacji dziedzin i aktorów społecznych, którym trzeba poświęcić szczególną uwagę.
2. Czynniki wyjaśniające odchodzenia od Kościoła młodych ludzi w Polsce.
 - a. Wyjaśnienia w kategoriach teorii funkcjonalnego zróżnicowania:

Do 1989 – z różnych względów (specyficzny polski komunizm) okres nieczynnej funkcjonalnej dyferencjacji (bo związek religii z tożsamością narodową, kulturą, obyczajem i artykulacją aspiracji godnościowych, odnoszących się do prawdy i wolności). Po 1989 – stopniowe uczynnianie się funkcjonalnego zróżnicowania wraz z procesami ekonomicznymi (wzrost gospodarczy), społecznymi i kulturowymi. Obserwujemy przyspieszenie pod koniec pierwszej dekady XXI wieku być może dlatego, że w tym okresie wchodzi w dorosłe życie pokolenie, które może korzystać z osiągnięć przemian lat 90.
 - b. Wykształcenie jako czynnik osłabiający religijność:

Obecnie (2015=2022) ok. połowa każdej kohorty wiekowej (18/19 lat) uczestniczy w procesach kształcenia w instytucjach szkolnictwa wyższego. Wiąże się to z większym uznaniem dla krytycznego i racjonalnego myślenia (nauka to kształcenie w krytyce), większą otwartością na inne doświadczenia, socjalizacja do poglądów uważanych za „postępowe”. Zmiana polega na skali: w 1989 roku jedynie ok. 10% każdej kohorty wiekowej miało dostęp do instytucji kształcenia, w pierwszej dekadzie XXI w już ok 50%.
 - c. Kalkulacja życiowych wyborów:

Planowanie kariery, racjonalne poszukiwanie zadowolającej pracy, intensywność pracy, myślenie o sobie w kategoriach jednostkowych zasobów i szans, które podlegają racjonalnej kontroli i realizacji. To zawężyło pole oddziaływania motywacji religijnych jako irracjonalnych i niepolegających racjonalnej kalkulacji.
 - d. Kultura, media społecznościowe, blokady psychologiczne:

Szeroka oferta sposobów spędzania czasu wolnego, większe możliwości uczestnictwa w kulturze; nastawienie konsumenta – na jakość dóbr i profesjonalizm. Wirtualna rzeczywistość: nowe sposoby komunikowania się, media społecznościowe, zindywidualizowany bezosobowy kontakt. Blokady psychologiczne: ok. 30% młodych

ludzi w Polsce ma problemy psychologiczne (uzależnienia, depresje, blokady emocjonalne i poznawcze w kontaktach z innymi, itp.). Religijne instytucje nie chronią i nie oferują remedium, ponieważ są wypierane przez systemy usług psychoterapeutycznych i farmakologię. Te czynniki, kiedy osiągają masę krytyczną dystansują wobec instytucji (w sytuacji niskiej oceny instytucji w ogóle), a szczególnie instytucji religijnych. Zmniejszają też zdolność do postrzegania własnego życia poprzez religijne symbole, rytuały, treści pisma świętego.

e. Czynniki wpływające na dystansowanie się wobec Kościoła jako instytucji:

- a. sztywna, hierarchiczna instytucja władzy
- b. kontrola ze strony społeczności religijnej
- c. polityczne związki Kościoła z władzą
- d. Problemy Kościoła z radzeniem sobie z wewnętrznymi problemami.